

Přednáška č.11

Vzdělávací politika

Základní pojmy

Vzdělání:

- Je výsledkem procesu vzdělávání a výchovy. Nemá hmotnou podstatu, je jen vlastností člověka a je klasickým příkladem netržního zboží.
- Vertikální struktura – stupně a úrovně vzdělání
- Horizontální struktura – oborové zaměření vzdělání

Kvalifikace:

- Je schopnost vykonávat určitou práci
- Váže se spíše k výkonu profese
- Vzdělání je vůči kvalifikaci širším pojmem

Funkce vzdělání

Preventivní funkce:

- Nástroj sloužící k tomu aby člověk získal zaměstnání

Nápravná funkce:

- Vzdělání je „lék“ na řadu existujících problémů

Socializační funkce

- Formování člověka jako společenské osobnosti

Ekonomická funkce:

- Vzdělání je významným výrobním faktorem
- Teorie endogenního růstu
- Roste vzájemná závislost ekonomického růstu a kvality pracovních sil

Funkce vzdělání

Sociálně kulturní funkce:

- Vztahy a vazby mezi rozvojem vzdělání a řady mimo ekonomických oblastí života společnosti
- Má vliv na rodinný život, jeho stabilitu, výchovu dětí...

**Vzdělání má strategický význam pro
rozvoj společnosti**

Vzdělávací politika

- **Vzdělávací politika** je soubor činností, opatření, kterými zejména stát usiluje o optimální naplnění rolí vyplívajících ze vzdělání ve společnosti.
- **Oblasti vzdělávací politiky:**
 - Rozhodování o vzdělávacích institucích
 - Přístup ke vzdělávání
 - Obsah a cíle vzdělávání
 - Způsob financování

Cíl vzdělávací politiky:

- Zabezpečení rozvoje poznávací a duchovní kapacity populace

Role státu:

- Vzdělání je typicky netržní zboží, jehož kladné externality jsou financovány převážně ze státních zdrojů

Vzdělávací politika

Principy vzdělávací politiky:

- Princip celoživotního vzdělávání
 - Motivace k učení je ovlivněna řadou faktorů:
 - Ochota obětovat svůj volný čas k učení
 - Nabídka vzdělávacích aktivit
 - Finanční stránka – náklady na studium
 - Vývoj na trhu práce
 - Postoj člověka ke vzdělání
- Princip rovných šancí ke vzdělávání
- Princip individualizace a diferenciací ve vzdělávání
- Princip internacionalizace ve vzdělávání

Hlavní rysy vzdělávací politiky ČR před rokem 1989

- Masivní ideologizace školství jako celku
- Nárůst vzdělání populace
- Vzdálení se od vzdělávacích systémů ve vyspělých zemích:
 - Vzdělávací systém byl centralizován
 - Stát měl ve vzdělávací politice téměř monopol
 - Základní škola byla nadmíru unifikována
 - Pro střední školy byla příznačná institucionální roztržitost
 - Pro vysoké školy byla typická unifikovanost
 - Podcenění jazykové a počítačové gramotnosti
 - Byl kladen vysoký důraz na znalosti, méně na její uplatňování a poznávání

Změny ve vzdělávací politice po roce 1989

Vzdělávací politiku je žádoucí rozvíjet a měnit v řadě oblastí:

1. Úloha státu a ostatních subjektů ve vzdělávací politice
2. Zajištění spravedlivého přístupu ke vzdělávání a kvality vzdělávacích efektů
3. Financování a efektivnost vynakládání a využívání zdrojů

Změny ve vzdělávací politice po roce 1989

Úloha státu:

- Ve vzdělávací politice byl odstraněn monopol státu, vznikla řada nestátních subjektů
- Vytváření pluaritního vzdělávacího systému bylo překotným a dynamickým procesem → nerovnováha v míře specializace a všeobecnosti vzdělávání
- Rozhodování a dozor na celostátních standardech vzdělávání by mělo být v pravomoci státu
- Autonomie škol po roce 1989

Změny ve vzdělávací politice po roce 1989

- Normativní způsob financování → orientace na kvantitu
 - Tento způsob určuje jasná pravidla pro rozdělování zdrojů
 - Podporuje demokratické způsoby v řízení škol
 - Školy jsou interesovány na kvantitě, kvalita se normativní metodě vymyká

Vzdělávací systém ČR

Rozdělení

- Předškolní zařízení
 - Mateřské a speciální mateřské školy
- Základní školy
 - délka je shodná s povinnou školní docházkou
- Střední školy
 - Všeobecné nebo odborné vzdělání
 - Typy středních škol:
 - Gymnázium
 - Střední odborná škola
 - Střední odborné učiliště
- Speciální školy
 - Jsou určeny pro handicapované děti
- Vyšší odborná škola
 - Řadí se do terciární sféry
 - Studium je ukončeno absolutoriem
- Vysoké školy
 - Bakalářské, magisterské a doktorské studijní programy

Vzdělávací systém ČR

Kompetence Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy (MŠMTV):

- Vytváří právní úpravu pro oblast školství
- Je zřizovatelem školských zařízení pro výkon ústavní léčby
- Zřizovateli škol mohou být i:
 - Ministerstvo obrany (vojenské školy)
 - Ministerstvo vnitra (policejní škola, vyšší justiční škola)
- Určuje principy financování škol
 - Hradí z ústředního rozpočtu mzdy pracovníků školství, poskytuje dotace VŠ, přiděluje granty...

Vzdělávací systém ČR

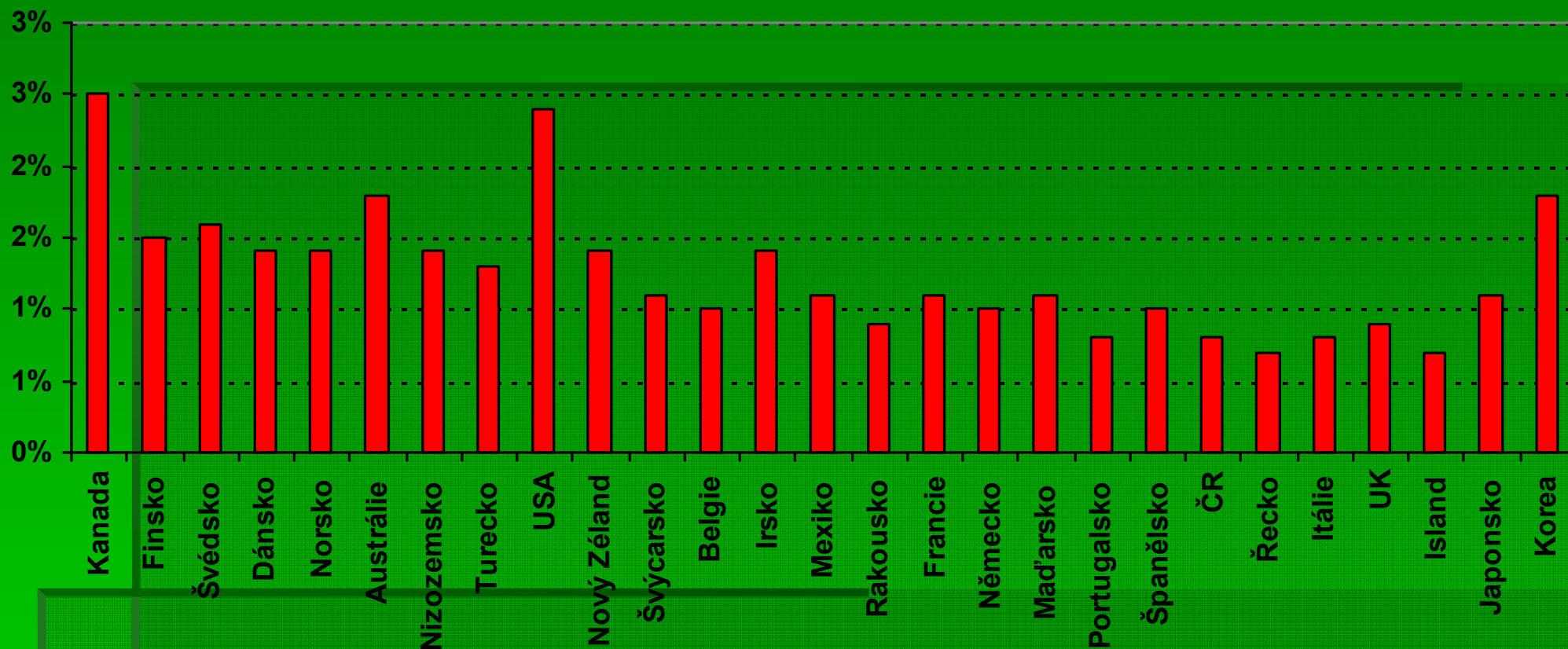
- **Kompetence krajských úřadů:**
 - Jsou zřizovateli středních škol, učilišť, vyšších odborných škol.....
 - Z vlastních rozpočtů poskytují finanční zdroje (mimo mzdy) školám, které zřizují
- **Kompetence obcí:**
 - Jsou zřizovateli mateřských a základních škol
 - Hradí ze svých rozpočtů investiční a neinvestiční výdaje (mzdy jsou hrazeny z SR)

Vzdělávací systém ČR

Vysoké školy:

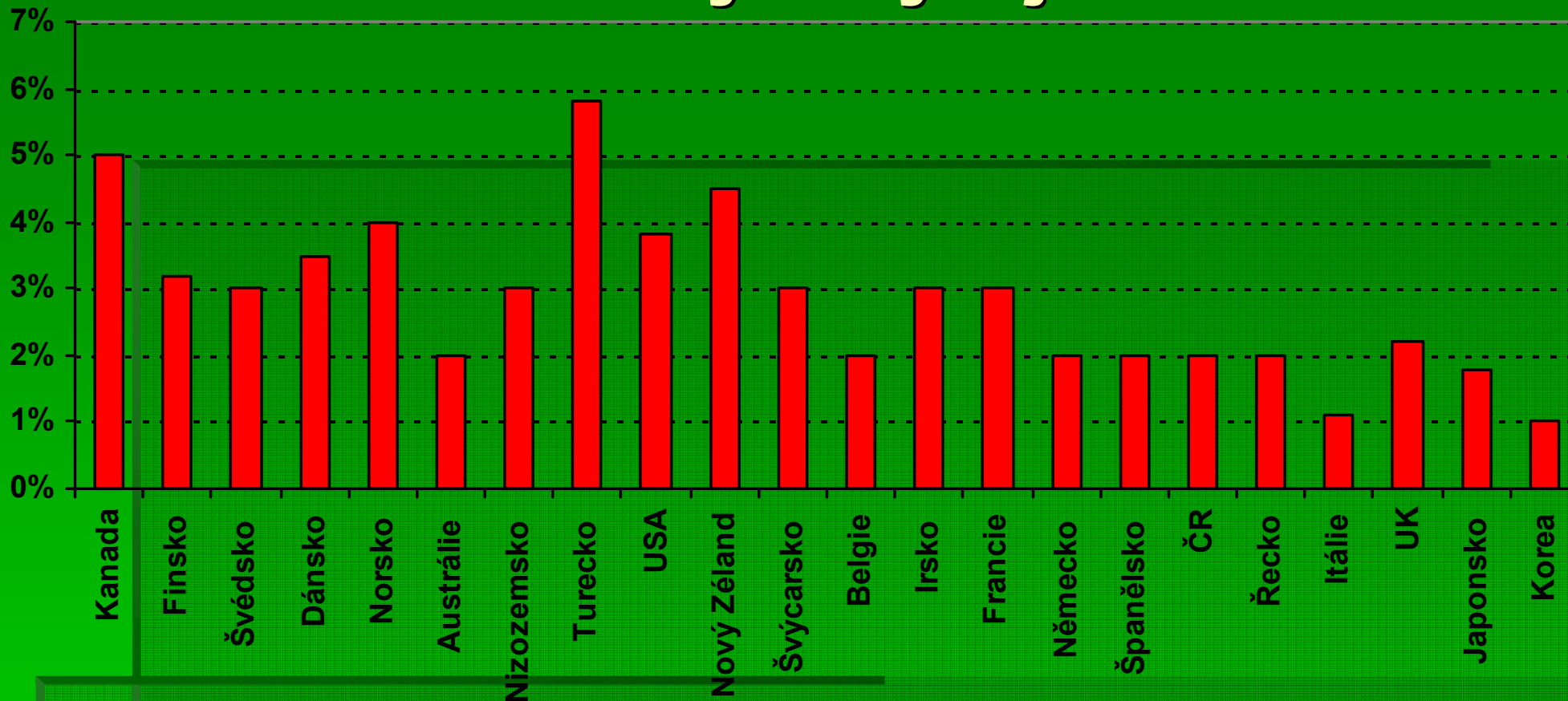
- Zřizovatelem je parlament
- Existují vysoké školy veřejné, soukromé a státní (policejní a vojenské)
- Univerzitní
- Neuniverzitní
- Dohled nad VŠ vykonává MŠMTV
- Jsou financovány vícezdrojově
- Státní dotace jsou poskytovány ze zákona veřejné VŠ na základě akreditovaných studijních programů

Výdaje na vysokoškolské vzdělání ku HDP



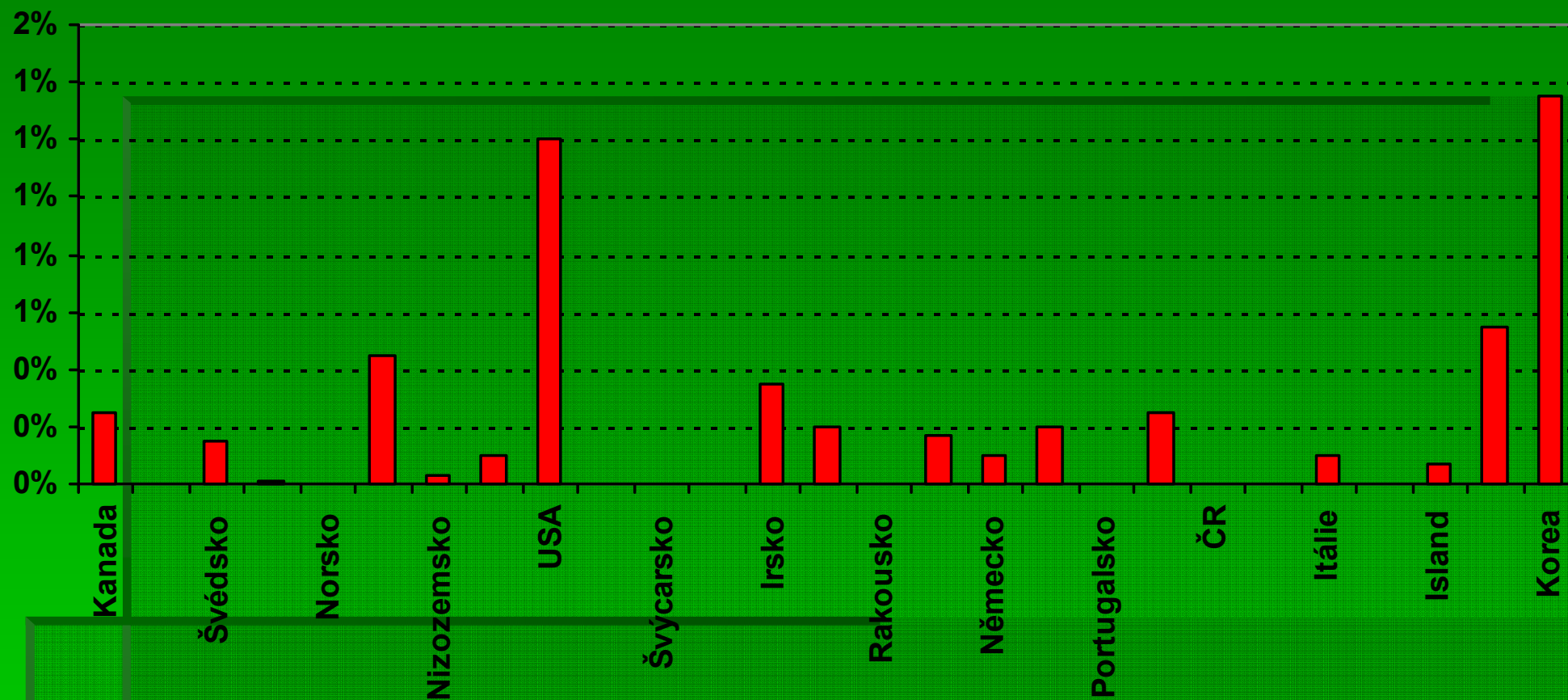
Zdroj: Education at a Glance OECD Indicators 1997

Podíl veřejných výdajů na vysokoškolské vzdělání na celkových výdajích



Zdroj: Education at a Glance OECD Indicators 1997

Soukromé platby vysokým školám ku HDP



Zdroj: Education at a Glance OECD Indicators 1997

Vzdělávací systém ČR

Soukromé školy:

- Novela školského zákona z roku 1990 umožnila vznik soukromých a církevních škol
- Soukromé VŠ je možné zakládat od r. 1998
- Může být založena jen právnickou osobou se sídlem v ČR
- Dotace ze SR je možné poskytnout soukromým VŠ jen pokud se jedná o obecně prospěšnou společnost

Otázky

- Lze ponechat vzdělání výlučně na trhu?
- V čem spatřujete problémy současné vzdělávací soustavy v ČR?
- Mělo by být zavedeno školné v terciární sféře vzdělávání?